

Lesbrief bij Clip 2: De grutto en zijn leefgebied in Nederland

Lesdoelen

1. De student kan verschillende broedgebieden van de weidevogelsoorten beschrijven
2. De student kan het management van goed wormenland uitleggen
3. De student kan de rol van watermaatregelen uitleggen
4. De student kan de voorwaarden van kuikenland uitleggen

Toelichting bij lesdia's

Dia 1: *Wat valt jullie op aan dit kaartje dat de dichtheid van gruttonesten weergeeft?*

Grutto's maar ook de andere weidevogels hebben de voorkeur voor open gebieden, hier hebben ze goed zicht op eventuele predatoren. Daarnaast zie je dat de veenweidegebieden populair zijn omdat deze van oudsher heel nat waren. In een deel van de veenweidegebieden is dit nog steeds zo. Weidevogels zijn plaatstrouw en komen terug naar de plek waar ze uit het nest gekomen en waar ze succesvol hebben kunnen broeden. Ze kunnen wel 15 jaar worden en blijven met dezelfde partner. Je kan dus wel 15 jaar hetzelfde gruttopaar op je land hebben broeden.

Dia 2: De grutto vestigt bij voorkeur op kruidenrijk en bloemrijk grasland met hoge grondwaterstanden. Het nest moet voldoende dekking kunnen hebben dus stukken met hogere vegetaties zijn belangrijk. Vocht is voor de grutto, maar ook voor de andere weidevogels, belangrijk om met zijn snavel de grond in te kunnen op zoek naar wormen. De Kievit moet zijn prooi kunnen zien om er op te jagen en heeft daarom meer baat bij korter grasland. De Kievit zit ook op maispercelen omdat ze hier veel dekking hebben. Hierbij moet wel grasland in de buurt zijn met voldoende wormen.

Dia 3: Scholeksters zijn een stuk flexibeler in het kiezen van hun broedgebied. *Hoe zou dat kunnen?* Ze voeren hun jongen de eerste weken zelf, dus ze hoeven niet persé in gebieden met voldoende insecten te zitten. Er moet wel voldoende vochtig kruidenrijk grasland in de buurt zijn omdat de volwassen vogels daar wormen kunnen vinden. De tureluur trekt nog meer dan de andere weidevogels aan op sloten en (greppel) plasdrassen.

Dia 4: Volwassen weidevogels eten veel wormen, maar ook andere bodembewoners als emelten. In een gebied moeten voldoende wormen te vinden zijn in de bovenlaag van de bodem. Voor de Kievit moeten deze wormen ook zichtbaar zijn, dus naar het oppervlak komen. Dit doen de strooiselbewoners en pendelaars (rode wormen) wel, maar de bodembewoners (grijze wormen) niet. De indringingsweerstand van de bodem mag niet te hoog zijn, anders is de bodem te hard voor de snavels van de vogels om de bodem in te gaan. Daarom hebben weidevogels het ook moeilijk wanneer het voorjaar of de zomer te droog is.

Dia 5: Grofweg zijn er drie soorten wormen. Strooiselbewoners breken gewasresten en ander organisch materiaal als mest af. Bemesting met ruige mest trekt strooiselbewoners naar de oppervlak. Dit is goed voor de weidevogels en essentieel voor de Kievit. Strooiselbewoners zijn de wormen die je kan zien bovenin een kluit gras. Bodembewoners leven wat dieper in de bodem en verbeteren de structuur van de bodem. Deze soorten hebben minder behoefte aan vers organisch materiaal en leven daarom als enige soort ook op permanent bouwland. De pendelaar is de grootste worm en maakt verticale gangen. Dit is goed voor de waterinfiltratie en voor diepere worteling.

Dia 6: In permanent grasland komen meer wormen voor dan op percelen met veel vruchtwisseling. Voor wormenland is een hoger waterpeil goed omdat dit zorgt voor meer wormen in de bovenlaag van de bodem. Organisch materiaal toevoegen aan de bodem is goed voor de strooiselbewoners en

pendelaars. Het injecteren van drijfmest op grasland heeft een groot effect op de bereikbaarheid en aanwezigheid van wormen in de bovenlaag. De bovenste bodemlaag wordt dan beschadigd waardoor deze uitdroogt. De droogte en het zuur van de geïnjecteerde mest zorgt ervoor dat er veel minder wormen in de bovenlaag voorkomen. Daarnaast wordt de top laag te hard en kunnen de vogels niet meer in de bodem komen met hun snavels.

Dia 7: Een vochtige bodem is dus belangrijk voor de volwassen weidevogels. Maar ook voor de kuikens is het belangrijk omdat kruiden meer kans maken om te groeien op vochtig grasland waar de grasgroei geremd wordt. Hierdoor zijn er meer insecten en kunnen de kuikens ook beter door het gewas lopen om de insecten te pakken.

Dia 8: *Noem eens wat watermaatregelen die weidevogels kunnen helpen!*

Het is belangrijk dat er verschil ontstaat in de vegetatiestructuur. Zo kunnen de kuikens goed jagen maar hebben ze ook voldoende dekking. Daarnaast zijn slijkige randen belangrijk omdat hier zowel de volwassen vogels als de kuikens veel insecten kunnen vinden. Het verhogen van het slootpeil en het afvlakken van de slootkanten is belangrijk omdat de kuikens zo van perceel naar perceel kunnen zwemmen en ook weer op de oeverkant kunnen komen.

Dia 9: Voor de vogels is de dras belangrijker dan de plas: onder water is er geen actief bodemleven namelijk. Langs de randen is er zowel meer bodemleven als meer insecten voor de kuikens. Plasdras percelen worden niet bemest en het perceel moet worden verschaald. Als de bodem te veel voedingsstoffen bevat wordt het perceel te ruig en het gewas te dicht voor de kuikens. Wanneer het gewas te dicht wordt, heeft een (greppel) plasdras geen positief effect op de kuikenoverleving. Om een (greppel) plasdras goed te gebruiken moet deze er het hele seizoen liggen, dus van februari (vestigingsfase) tot en met juni (kuikenfase) en geplaatst worden in een goed broedgebied naast goed kruidenrijk grasland.

Op het filmpje is een golfplaat plasdras te zien die is aangelegd in Noord-Brabant. *Wat denken jullie dat hier het voordeel van kan zijn ten opzichte van een gewone plasdras?* Antwoord: meer overgangen met droge plekken waar het bodemleven heen trekt en de weidevogels voedsel kunnen vinden. *Laat eventueel het filmpje zien.*

Dia 10: Goed kuikenland is land waar de kuikens veilig kunnen opgroeien. Dit betekent dat er voldoende voedsel moet zijn voor de kuikens. Bloeiende kruiden trekken grote insecten aan die belangrijk zijn voor het gruttokuiken. Open plekken, slijkige randen, braakstroken en slootkanten zijn goed om ook de kievitskuikens te helpen. Kruidenrijk grasland zorgt niet alleen voor voedsel voor de kuikens maar zorgt er ook voor dat het gewas goed doorwaadbaar is voor de kuikens. Je moet op je buik in het gras kunnen liggen en dan goed om je heen kunnen kijken, anders is het gewas te dicht. Kruidenrijk grasland heeft vaak ook variatie in structuur van het gewas, dus dichte stukken en open stukken. Dit helpt de kuikens voor het zoeken naar voedsel maar ook het hebben van voldoende dekking.

Dia 11: Hierbij nog een mooi overzicht van wat de verschillende weidevogelkuikens eten. Hoe meer sterretjes je ziet, hoe meer de vogels ervan eten.

Samenvattend, jullie kennen nu:

- De verschillende broedgebieden van de weidevogels
- Het management van goed wormenland
- De rol van watermaatregelen voor weidevogels
- De voorwaarden voor goed kuikenland

Bronnen en verdiepende literatuur:

- Melman, D., Kleyheeg, E., Visser, T., Oosterveld, E., Roodbergen, M., Teunissen, W., & Slier, T. (2020). *Invloed greppel-plasdras op kuikenoverleving kievit* (No. S2020/12). VBNE, Vereniging van Bos-en Natuurterreineigenaren.
- Onrust, J., Wymenga, E., Piersma, T., & Olff, H. (2019). Earthworm activity and availability for meadow birds is restricted in intensively managed grasslands. *Journal of Applied Ecology*, 56(6), 1333-1342.
- Van der Weijden, A. & Guldemon, J. (2006). Wormenland en vliegjesland – bemesting in relatie tot voedsel voor de grutto. CLM 646-2006.
- Van Eekeren, N. J. M., Bokhorst, J., Deru, J., & de Wit, J. (2014). *Regenwormen op het melkveebedrijf: Handreiking voor herkennen, benutten en managen* (No. 2014-004 LbD). Louis Bolk Instituut.
- Visser, T., 2022. De waarde van greppel plas-draspercelen voor weidevogels. Verkregen van: <https://edepot.wur.nl/571723>
- Vogelbescherming. Grutto. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/grutto>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Kievit. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/kievit>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Scholekster. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/scholekster>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Tureluur. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/tureluur>. Geraadpleegd op 05-07-2022

Ideeën voor opdrachten:

- Koppel de juiste vogel (grutto, kievit, scholekster, tureluur) aan het bijpassende broedvoorkeuren:
 - Wisselend, in vochtig kruidenrijke graslanden maar kan ook op daken of daarvoor bestemde plateaus broeden
 - In de buurt van sloten, ondergelopen greppels en plas-drassen
 - Kort begraasd of gemaaid grasland, is ook te vinden op akkerland
 - Vochtig, kruidenrijk grasland
- Zoek op wat het voordeel is van de aanwezigheid van de drie soorten wormen.
- Ga samen met een klasgenoot op zoek naar de drie soorten wormen die in deze les zijn genoemd (strooiselbewoner, bodembewoner en pendelaar). Maak eerst samen een plan. Op wat voor soort percelen zou je de worm kunnen vinden? Ga vervolgens op zoek. Maak foto's van de drie wormsoorten en noteer waar je worm hebt gevonden en waarom je denkt dat de worm daar voorkomt. Noteer er ook bij welke weidevogelsoort dit type worm eet.
- Ga op zoek naar een bodem waar de grutto goed kan foerageren. Test dit door met een stokje te kijken hoe ver je in de bodem kan komen (zonder veel kracht te zetten). Maak een foto van hoe ver je met het stokje de bodem in kan. Ga hierna op zoek naar bodem waar de grutto niet goed zou kunnen foerageren. Probeer hier ook met het stokje de bodem in de komen en bekijk het verschil met de andere plek. Hoe komt het volgens jou dat je op de ene plek/het ene perceel wel goed de bodem in kan met je stokje en op de andere plek/het andere perceel niet? En hoe kunnen we weidevogels helpen op basis van deze kennis?

- Bedenk een goede manier om te meten hoe goed doorwaadbaar een perceel is voor weidevogelkuikens.
- Stel je wil een plasdras gaan aanleggen, hoe ga je dat aanpakken? Wat voor perceel kies je en waar moet je rekening mee houden?

Stuur voor de antwoorden een e-mail naar: info@boerenlandvogel.info